

પરિષદ-પ્રમુખની પત્ર

ગિરા ગુર્જરીને વિશ્વ-ગુર્જરી બનાવવા સારુ કદાચ સૌથી મોટી જરૂરિયાત ગુજરાતી સાહિત્યકારોની ગુણવત્તા વધે એને ગણી શકાય. ગુણવત્તા વધારવાની જ્યારે હું વાત કરું છું ત્યારે મારા મનમાં નીતિ વિષેના કોઈ વિધિનિષેધનો કે કોઈ માનસિક આભયહેતુઓ આશય હરગિજ નથી. જેને દુનિયા નીતિ માનતી હોય એવી કોઈ નીતિનું પાલન ન કરનાર પણ ગિયા પ્રકારનું સાહિત્ય લખી શકે, એમ હું માનું છું. સાહિત્ય અંગેની નીતિ એટલે મારા મનમાં પોતાને અંગેની ઇમાનદારી, ચિત્તની વિશાળતા ને સમાજના આક્ષેપો ઝીલવાનું સાહસ છે. આ ઉપરાંત સાહિત્યકારમાં અભિવ્યક્તિની કુશળતા પણ જોઈએ. પણ ઉપરોક્ત ગુણવિહીણી કુશળતા નહીં.

આવા ગુણો કાંઈક અંશે જન્મજાત હોય તો પણ તે મુખ્યત્વે ખંતપૂર્વક કેળવવાથી વિકસે છે. આ પ્રક્રિયા એક પ્રકારે ઊલ્લાસીલણની હોય છે. ઊલ્લાસીલણનો આરંભ પોતાની જાતથી જ થાય છે, કોઈના અનુકરણથી નથી થતો.

પરબંના વાયકોને આ વિષય જ્યાં સુધી લાગુ પડે છે તેટલા પૂરતો એને તપાસીએ. આવા ગુણવિકાસ સારુ ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પોતાનું વર્તુળ વિસ્તૃત કરવું પડશે. એની સાથે સંબંધિત સૌ કોઈએ પોતાના વ્યક્તિગત યોગદાંધે કે પૂર્વબાહી પરિષદના યોગદાંધે કે પૂર્વબાહ ન બને એની કાળજી રાખવી પડશે.

બીજું, પરિષદ સર્વસમાવેશકતા તરફ ગતિ કરવાની છે. આપણે આપણી કલ્પના અને તર્ક પ્રમાણે સાહિત્યના વિવિધ યુગો પાડ્યા છે. આજે પણ ગુજરાતી સાહિત્યમાં કેટલુંક પડિતયુગનું ગણાય તેવું, કેટલુંક ગાંધીયુગનું ગણાય તેવું, કેટલુંક આધુનિકયુગનું અને કેટલુંક અનુઆધુનિકયુગનું ગણાય તેવું સાહિત્ય રચાય છે. એ સાહિત્યના યુગ કે એના વાદને લીધે એ સાહિત્ય ગ્રાહ્ય કે અગ્રાહ્ય ન ગણાવું જોઈએ. એ જ રીતે સાહિત્ય કોઈ એક વર્ણની ઈજારદારી નથી. સર્વ વર્ણોનો તેની પર સરખો અધિકાર છે. વળી નાગરી સાહિત્ય જેવું જ સ્થાન આપણી ભાષામાં ગ્રામીણ સાહિત્યને પણ હોવું જોઈએ. સાહિત્યકારની રુચિ મુજબ સાહિત્ય વાસ્તવવાદી કે આદર્શવાદી હોઈ શકે. એમાં કોઈ એકને ઉત્તરી પાડવા કે ચડાવવાની જરૂર નથી. બંને પ્રકારનાં સાહિત્ય પરસ્પર વિરોધી નથી પણ પૂરક છે. એ

જ રીતે સામાન્ય સાહિત્ય અને વિવેચનસાહિત્ય પણ પરસ્પર પૂરક બની શકે. એમાં જરૂર છે વિવેચક કાજ બનવાને બદલે કેળવણીકાર બનવાની અને સાહિત્યકારે વિવેચનને તરછોડનારને બદલે એમાંથી ચલણકાર બનવાની.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના અધ્યક્ષ સહિત એના તમામ હોદ્દેદારોએ એ વાત કહી ન વિસારવી જોઈએ કે એમના હોદ્દા કરતાં એમની ઉપર મુકાયેલા વિશ્વાસનું મૂલ્ય વધુ છે. એમની સાથે સંબંધમાં આવનારામાં થાણાંએ એમના કરતાં વધુ અનુભવી કે વધુ કાર્યક્ષમ હોઈ શકે છે. સૌ કરતાં વધુ વર્ષથી કાર્યરત સંસ્થામાં પ્રણાલિકાઓ રચાભાવિક રીતે પરે જ. કેટલીક પ્રણાલિકાઓ સંસ્થાઓને ટકાવી રાખવામાં મદદરૂપ થઈ શકે છે. પણ પ્રણાલિકાઓ સંસ્થાને જડ પણ બનાવી શકે છે. પ્રણાલિકાઓ નિર્માણ થતી રહેથી એ પોતે એક ગત્યાભ્યંક પ્રક્રિયા છે એમ સમજીને હોદ્દેદારોએ આ બાબત વિવેચકત્વ વર્તણૂક રાખવી જોઈએ.

પરિષદના તમામ સભ્યોએ સમ્માન કે પારિતોષિકો કરતાં પારસ્પરિકતાને વધુ મહત્ત્વ આપવું પડશે. સાહિત્યકારની સાહિત્ય-સેવા જ એમના સ્થાનને ઊંચું ચડાવે છે, એમનું પદ કે એમને મળેલાં પારિતોષિકો નહીં. આજકાલ મહત્ત્વાકાંક્ષાને ગૌરવવંતી ગુણ માનવામાં આવે છે. જ્યારે વિનોબા જેવા અનાસક્ત માણસ એવું વિધાન કરી ગયા છે કે 'મહત્ત્વાકાંક્ષા એમને જ હોય, જેમનામાં મહત્ત્વ ન હોય.' આપણા સાહિત્યકારોના પરસ્પરના યોગદાંધે કરતાં જેટલે અંશે સાહિત્ય પ્રત્યેનો એમનો અનુરાગ ચરિયાતો થશે એટલે અંશે ગુર્જરી ગિરા ઊલ્લાસીલણ કરશે.

સમાજમાં પ્રચલિત દૂષણો, દાખલા તરીકે ક્રોધવાદ, જાતિવાદ, લિંગવાદ, રંગદેષ, ક્ષેત્રવાદ વગેરેની અસર જાણી-અજાણી સાહિત્યકારના માનસપટ પર ઓછેવતે અંશે પડતી હોય છે. સાહિત્યકાર માણસ માણસ વચ્ચે ભેદ ઊભા કરનારાં તત્ત્વોને જેટલે અંશે દૂષણો સમજીને પોતાના અંતરના ઊંડાણમાંથી વીણી વીણીને એ દૂષણોને દૂર કરવા પ્રયત્ન કરશે તેટલે અંશે ગુર્જરી ગિરા વિશ્વગુર્જરી બનવાની દિશામાં અચૂક પગલાં માંડશે.

ગીતાના બારમા અધ્યાયમાં અદ્વેષ સૈની અને કરુણાના ત્રણ ગુણોને એકી શ્વાસમાં ગાવામાં આવ્યા છે. સાહિત્યકાર જેમ જેમ પોતાનાથી આગળ ગયેલા વિષે અદ્વેષ બરાબરીના વિષે સૈની અને પાછળ રહેલા વિષે કરુણાભાવ કેળવશે તેમ તેમ એનો એવો ગુણવિકાસ થશે કે જે એના સર્જનને પણ એટલું વિકસિત કરશે.

સાહિત્યકારે નવી નવી શ્રિતિજો શોધતાં રહેવું પડશે. સ્વાધ્યાયનો પ્રમાદ એને કદી નહીં પોષાય. ભારતની અન્ય ભાષાઓ પણ આપણી ભાષાને સમૃદ્ધ બનાવવામાં સહાયક થઈ શકે છે એ હકીકત આપણે કદી ન વિસારીએ. વિશ્વના ઉત્તમ સાહિત્ય સાથે પણ આપણી સંબંધ તાજે રહે એના સર્વ ઉપાયો આપણે યોજવા પડશે.

ગિરા ગુર્જરીને વિશ્વગુર્જરી બનાવવાની દરમજલ લાંબી છે. પણ એની શરૂઆત આપણા પહેલા પગલાથી થાય છે. અને એ કોઈ પણ રીતે આપણા ગજા બહારની વસ્તુ નથી.

— નારાયણ દેસાઈ